

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 29-04-2020 r.

Adam Bodnar

III.7217.2.2020.JA

**Pani Marlena Małąg
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej**

e-PUAP

Szanowna Pani Minister,

bezdomność jest uznawana za najdotkliwszą formę wykluczenia społecznego, gdyż wiąże się nie tylko z brakiem miejsca do zamieszkania, ale prowadzi także do niemożności prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie przez osoby dotknięte tym zjawiskiem oraz ich społecznej stygmatyzacji. Przeciwdziałanie zjawisku bezdomności znajduje się wśród moich priorytetów, jako Rzecznika Praw Obywatelskich i należy do najważniejszych zadań ciężących na władzy publicznej, o czym świadczy szereg norm odnoszących się do tej problematyki zawartych m.in. w art. 75 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 25 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka przyjętej przez ONZ dnia 10 grudnia 1948 r., art. 11 Międzynarodowego Paktu Praw Ekonomicznych, Społecznych i Gospodarczych ONZ z dnia 16 grudnia 1966 r. oraz w art. 30 i 31 Europejskiej Karty Społecznej z dnia 18 października 1961 r.

Z uwagi na powyższe, ale także wobec wprowadzenia od dnia 20 marca 2020 r. do odwołania stanu epidemii w związku zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 (rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz. U. z 2020 r. poz. 491 ze zm.) czuję się w obowiązku przedstawić Pani Minister postulaty zintensyfikowania aktywności w obszarze zapobiegania bezdomności w sytuacji pandemii COVID-19 oraz podjęcia działań na rzecz poprawy funkcjonowania systemu wspierająco-aktywizującego osoby w kryzysie bezdomności.

Przyczyny bezdomności często oscylują wokół czynników materialnych - utrata mieszkania, zatrudnienia, niedostatek finansowy. W sytuacji pandemii i przewidywanego kryzysu gospodarczego oraz pogarszającej się sytuacji na rynku pracy przeciwdziałanie

bezdomności jest niezwykle istotne. Niebagatelne znaczenie, poza działaniami osłonowymi określanymi w tzw. tarczach antykryzysowych, mają również kwestie monitorowania sytuacji grup szczególnie zagrożonych bezdomnością (m.in. osób bezrobotnych, usamodzielnianych wychowanków placówek) i ich adekwatnego wspierania. Rodzaj, forma i rozmiar pomocy powinny być odpowiedzią na pewien szczególny stan, w jakim znajduje się osoba potrzebująca, a jej udzielenie powinno nastąpić w taki sposób, aby jak najpełniej zabezpieczać interes tej osoby. W sytuacji ogłoszonego bezterminowo stanu epidemii istniejące dotychczas rozwiązania na rzecz wspierania osób w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i przewyciężenia trudnych sytuacji życiowych, w tym związanych z utratą zatrudnienia, mogą się okazać niewystarczające. Wydaje się koniecznością opracowanie i w perspektywie wdrożenie mechanizmów reagowania o charakterze prewencyjnym tak, aby zapobiegać powstawaniu samego zjawiska bezdomności, a także rozwiązań służących wzmocnieniu systemu wsparcia.

Nie bez znaczenia dla oceny zasadności powyższych postulatów pozostaje ocena funkcjonowania systemu wychodzenia z bezdomności przedstawiona przez Najwyższą Izbę Kontroli - dalej NIK. w informacji z marca 2020 r. o wynikach kontroli „Działania wspierające i aktywizujące osoby bezdomne” (P/18/096). Dokonana przez Rzecznika analiza ustaleń NIK prowadzi do wniosku, że działania podejmowane przez organy administracji rządowej, samorządowej oraz organizacje pozarządowe nie doprowadziły do stworzenia spójnego i skutecznego systemu, który zapewniałby wsparcie i aktywizację osób w kryzysie bezdomności. W ocenie NIK wprowadzane od 2016 r. rozwiązania na rzecz wzmocnienia aktywności społecznej osób w kryzysie bezdomności prowadzące do uzyskania przez te osoby samodzielności życiowej, nie funkcjonowały prawidłowo. W kontroli stwierdzono zarówno obiektywne przeszkody utrudniające zgodną z przepisami prawa i skuteczną realizację zadań w stosunku do osób bezdomnych, jak też nieprzestrzeganie przepisów przez podmioty, którym powierzono obowiązek zapewnienia bezdomnym tymczasowego schronienia. Wyniki kontroli wskazują przede wszystkim na:

1. niepełne wywiązywanie się przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z ustawowych zadań z uwagi na brak bieżącego monitorowania realizacji programów osłonowych oraz poziomu spełniania standardów przez placówki dedykowane osobom bezdomnym, a także nierealizowanie obowiązku dokonywania analizy skuteczności działań podjętych na rzecz osób bezdomnych,

2. brak koordynacji i nadzoru ze strony Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nad realizacją Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 oraz niepowołanie Krajowej Platformy Badawczej, której zadanie miało polegać m.in. na zbieraniu informacji oraz formułowaniu zaleceń dotyczących aktualizacji programu oraz zmian w sposobie jego realizacji,

3. braki w prowadzonych przez Wojewodów rejestrach miejsc udzielania tymczasowego schronienia oraz deficyty w przeprowadzaniu kontroli jakości usług świadczonych osobom bezdomnym w placówkach oraz ocenie skuteczności działań pomocowych,

4. brak pełnego zapewnienia przez gminy form tymczasowego schronienia dla osób bezdomnych, nieprawidłowości w realizacji tego zadania poprzez naruszenia zasad kierowania osób bezdomnych do schronisk, nieopracowanie indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności i lokalnych programów osłonowych dla osób bezdomnych oraz brak monitorowania i ewaluacji świadczonych usług.

Analiza przedstawionych przez NIK ustaleń kontroli nasuwa szereg krytycznych uwag i zastrzeżeń. Rzecznik podziela wyrażoną w informacji „Działania wspierające i aktywizujące osoby bezdomne” ocenę, iż w systemie pomocy dedykowanej osobom w kryzysie bezdomności brak jest spójnych działań ukierunkowanych na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Na uwzględnienie zasługują wskazywane przez NIK postulaty nowelizacji ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 ze zm.):

1. wprowadzenie do art. 48a ust. 2 u.p.s. terminu na zawarcie kontraktu socjalnego z osobą bezdomną po uprzednim przyjęciu jej do schroniska,

2. określenie zasad współpracy pomiędzy jednostkami pomocy społecznej i organizacjami prowadzącymi placówki zapewniające tymczasowe schronienie,

3. wprowadzenie obowiązku określania w kontraktach socjalnych terminów ich obowiązywania oraz realizacji poszczególnych zadań, a także ich monitorowania i ewaluacji,

4. doprecyzowanie zapisów dotyczących przeprowadzania analizy skuteczności pomocy dedykowanej osobom w kryzysie bezdomności.

Działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627) uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska odnośnie wskazywanych problemów oraz podjęcia stosownych działań prawodawczych.

Z wyrazami szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/